

SUMMARY

N. Mamchur. Formation of aesthetic tastes in students-philologists in the process of learning and making of Ukrainian belt.

In activity of the article of studio «The Ukrainian folk belt» examined, because the effective form of out of auditorium work in a study decoratively applied art, it in same queue is ponderable mean in formation of aesthetically beautiful tastes of the future of teachers.

Key words: applied art, beautiful taste, studio, folk clothes, embroidered belt, and is decorative aesthetically.

УДК 37.032

М. Ю. Міронова

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ОСВІТИ ПСИХОЛОГІВ-КОНСУЛЬТАНТІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕРЕПІДГОТОВКИ

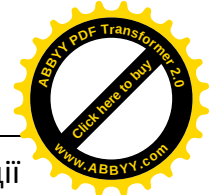
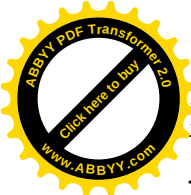
У статті розкрито особливості фахової освіти психологів-консультантів в умовах післядипломної перепідготовки. Обґрунтовано необхідність організації спеціально побудованих умов у вищій школі для справлення цілеспрямованого впливу на особистість майбутнього психолога-консультанта з метою формування в нього професійної готовності.

Ключові слова: психолог-консультант, фахова перепідготовка психологів, психологічне консультування, післядипломна підготовка, фахова освіта психологів, клієнт.

Постановка проблеми. Останнім часом професія психолога стає дедалі актуальнішою у зв'язку з появою широкого кола соціально-психологічних проблем, розв'язання яких може здійснюватися тільки дипломованим фахівцем з психології, що підтвердив свою кваліфікацію психолога. Розширюється межа вищих навчальних закладів, що здійснюють фахову підготовку та перепідготовку майбутніх психологів.

Аналіз актуальних досліджень. Питання фахової підготовки психологів-консультантів в умовах післядипломної перепідготовки та формування готовності до відповідної професійної діяльності ще не знайшли свого належного наукового вирішення. Однак деякі теоретичні передумови у психолого-педагогічній науці вже створено. Так, науково доведено, що майбутні психологи-консультанти ще у вищому навчальному закладі мають вивчати передовий досвід практичної психології, формувати професійну компетентність та здійснювати роботу щодо саморозвитку, на що вказують у своїх дослідженнях Г. О. Балл, І. А. Зязюн, Н. І. Пов'якель, В. В. Рибалка та ін.

Разом з тим існує суперечність між потребою у психологах-консультантах, психологічно готових до професійної діяльності, й принциповою неможливістю забезпечити високий рівень такої готовності у межах післядипломної перепідготовки. Підготовку майбутнього психолога вчені розглядають через формування у майбутніх фахівців з психології професійного мислення (В. В. Панок, Г. О. Хомич); соціальної активності (О. Ф. Бондаренко, М. А. Гуліна,

Л.В. Долінська); самовиховання і психолого-педагогічних засад його організації (Ж. П. Вірна, А.А. Деркач, О. М. Ігнатович, Н. І. Литвинова, І. П. Маноха, Н. Г. Ничкало, О. М. Пехота, Н. А. Побірченко, Е. О. Помиткін); професійної компетентності (І. А. Зязюн, В. Г. Панок, В. В. Рибалка, В. А. Семиченко); формування світогляду (В. Ф. Моргун, Н. В. Чепелева та ін.).

Питання психологічної готовності особистості до діяльності психологи почали ґрунтовно розробляти вже з кінця 50-х років ХХ століття. Можна стверджувати про існування двох основних підходів до визначення змісту та структури психологічної готовності: функціонального та особистісного.

Феномен психологічної готовності до професійної діяльності привертав увагу таких учених, як: Л. О. Гапоненко, М. І. Дяченко, Л. А. Кандибович, М. Д. Левітов, Л. С. Нерсисян, О. В. Тімченко, М. І. Томчук, І. М. Чорна та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість досліджень, присвячених фаховій підготовці та перепідготовці майбутніх психологів та проблемам психологічної готовності до діяльності, питання формування професійної готовності до консультативної діяльності у майбутніх психологів у процесі фахової перепідготовки не знайшло належного науково-теоретичного, практичного та методичного вирішення, оскільки не виступало предметом спеціальних наукових досліджень.

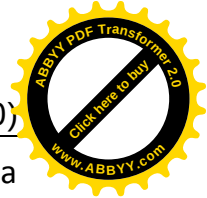
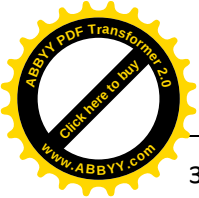
Мета статті – теоретично визначити, обґрунтувати особливості фахової підготовки психологів-консультантів в умовах післядипломної перепідготовки.

Виклад основного матеріалу. Визначимо базові дефініції дослідження. Так, вища професійна освіта – освіта, що має метою підготовку та перепідготовку фахівців відповідного рівня, задоволення потреб особистості в поглибленні й розширенні освіти на базі незавершеної вищої професійної освіти, середньої загальної (повної) освіти, початкової професійної освіти, середньої професійної освіти.

Післявузівська професійна освіта – освіта, що дає громадянам можливість підвищення рівня освіти, наукової та іншої кваліфікації на базі вищої професійної освіти. Додаткова освіта – процес виховання і навчання, який здійснюється на основі додаткових освітніх програм усіх рівнів з метою всебічного задоволення освітніх потреб громадян, суспільства і держави.

Перепідготовка та підвищення професійної кваліфікації – освіта в межах відповідних рівнів професійної освіти, що здійснюється з метою вдосконалення компетентності або підвищення рівня кваліфікації з певної професії, а професія – основний рід занять, трудової діяльності людини, що підтверджуються відповідними документами про освіту. Спеціальність – комплекс здобутих шляхом цілеспрямованої підготовки та досвіду роботи знань, умінь і навичок, необхідних для певного виду діяльності, що підтверджуються відповідними документами про освіту [7].

Визначившись із концептами щодо післядипломної перепідготовки,

з'ясуємо принципи, на яких ґрунтується державна політика в галузі вищої та післявузівської професійної освіти:

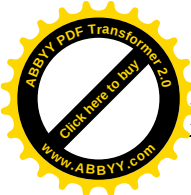
- 1) рівна доступність післядипломної освіти для всіх на основі здібностей кожного;
- 2) безперервність і спадкоємність процесу освіти;
- 3) конкурсність і гласність під час визначення пріоритетних напрямів розвитку науки, техніки, технологій, а також підготовки фахівців, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників;
- 4) державна підтримка підготовки фахівців, пріоритетних напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень у галузі вищої і післявузівської професійної освіти.

Структура системи вищої та післявузівської професійної освіти – це сукупність:

- державних освітніх стандартів вищої та післявузівської професійної освіти і освітніх програм вищої і післявузівської професійної освіти;
- вищих навчальних закладів й освітніх установ, що мають ліцензії відповідної додаткової професійної освіти, незалежно від їх організаційно-правових форм;
- наукових, проектних, виробничих, клінічних, медико-профілактичних, фармацевтичних, культурно-просвітницьких підприємств, установ й організацій, що забезпечують функціонування і розвиток вищої і післявузівської професійної освіти;
- органів управління вищою і післявузівською професійною освітою, а також підвідомчих їм підприємств, установ й організацій;
- громадських і державно-громадських об'єднань (творчих спілок, професійних асоціацій, товариств, наукових і методичних рад та інших об'єднань).

Аналізуючи наукові джерела з теми [1; 3; 5; 6; 8], доходимо висновку про те, що професійна підготовка психолога-консультанта включає, крім обов'язкової для будь-якого психолога загальноосвітньої наукової підготовки (до неї входить мінімум наукових знань, необхідних професійному психологу будь-якого профілю), освоєння деяких розділів психології, що припускають спеціалізацію у відповідній професійній галузі (у цьому випадку – у сфері психологічного консультування). Ці спеціальні напрями професійної підготовки психолога-консультанта такі:

1. Вивчення підготовчого етапу психологічного консультування.
2. Засвоєння інформації про зміст роботи психолога-консультанта.
3. Оволодіння методами роботи психолога-консультанта з клієнтом.
4. Ознайомлення з особливостями проведення психологічного консультування в таких спеціальних галузях: сімейне консультування, ділове консультування, психолого-педагогічне консультування, інтимно-особистісне консультування.
5. Робота психолога-консультанта під керівництвом більш досвідченого психолога-консультанта-супервізора [2].

6. Вивчення процесу підготовки роботи психологічної консультації, що включає уважне ознайомлення з комплексом організаційних питань, включаючи вибір сфери консультування, початку роботи консультації тощо.

Серед тих конкретних завдань, які у практичному плані повинен уміти вирішувати психолог-консультант, можуть бути:

1. Визначення кола потенційних клієнтів – відвідувачів психологічної консультації, їх можливих проблем залежно від змісту роботи психологічної консультації і від тих професійних вимог, які можуть бути поставлені до психологів, що працюють у консультації.

2. Підбір кадрів із психології й обслуговуючого персоналу для роботи в психологічній консультації. Проведення з кадрами спеціальної підготовчої роботи для ознайомлення з умовами роботи та обов'язками, з організацією взаємодії один з одним, з правилами роботи консультації.

3. Підготовка матеріальної бази та документації для початку практичної роботи консультації.

4. Підготовка та розповсюдження інформації про роботу консультації серед потенційних клієнтів [8].

Фахова підготовка майбутніх психологів-консультантів має спиратися на такі теоретичні положення. По-перше, студенти повинні ознайомитися з організацією роботи психологічної консультації, що включає також освоєння того, як створюється психологічна консультація, що входить до мінімуму необхідного для неї обладнання, який оптимальний режим роботи психологічної консультації та психолога-консультанта, якою має бути обстановка у психологічній консультації під час її роботи та ін.

По-друге, проведення практик квазіпрофесійної спрямованості, під час яких відбуватиметься ознайомлення фахівця-початківця зі змістом роботи психолога-консультанта, передбачає: ознайомлення з тим, що таке психологічне консультування, у чому полягає його відмінність від інших видів практичної діяльності психолога; з'ясування того, що повинен знати і вміти робити психолог-консультант, щоб на досить високому рівні справлятися зі своїми професійними обов'язками; ознайомлення з основними видами психологічного консультування, з головними вимогами, що ставляться до них; знання умов роботи психолога-консультанта [5].

Засвоєння методів роботи психолога-консультанта передбачає оволодіння майбутнім психологом-консультантом прийомами спілкування з клієнтами, методами психодіагностики, використовуваними у практиці психологічного консультування. Ці прийоми і методи повинні бути освоєні майбутнім психологом-консультантом практично, під час відповідних спеціальних теоретичних і практичних занять. До прийомів і методів входять зокрема методи прямого психотерапевтичного впливу психолога-консультанта на клієнта [4].

Необхідність вивчення особливостей проведення психологічного консультування в різних сферах пов'язана з тим, що, по-перше, інтимно-

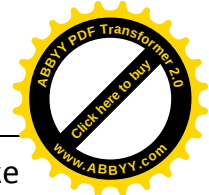
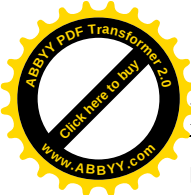
особистісне, сімейне, ділове і психолого-педагогічне консультування – це різні речі, по-друге, психолог-консультант не однаково займається певними видами консультування і, звертаючись до них час від часу, повинен, однак зберігати свою професійну кваліфікацію у всіх зазначених сферах. До того ж у цих сферах психологічного консультування існує безліч приватних, досить тонких і складних специфічних питань, пізнання яких потребує тривалого часу, а успішне практичне вирішення – твердих умінь і навичок [5].

Квазіпрофесійні практики допомагають майбутньому консультантові здійснити роботу в ролі практикуючого психолога-консультанта під керівництвом більш досвідченого фахівця, що необхідно психологу-консультанту для здобуття професійного досвіду й оволодіння на практиці необхідними вміннями та навичками. Цього легше навчитися, використовуючи досвід інших, ніж у результаті прослуховування лекцій і читання книг. Крім того, у практичній роботі психолога-консультанта нерідко виникає безліч несподіваних питань, які неможливо заздалегідь передбачити у процесі навчальної діяльності на які неможливо отримати задовільні відповіді. Уміння виробляються практично під час наслідування професійної роботи інших, це ж зводить до мінімуму можливі помилки, яких у своїй роботі може припускатися психолог-початківець. Функція супервізора, яку виконує більш досвідчений психолог-консультант, у цьому випадку полягає в тому, щоб не тільки підготувати молододосвідченого майбутнього психолога до самостійної роботи, але й кваліфіковано оцінити ступінь його психологічної готовності до такої роботи [6].

Розглянемо, з чого починається, як проводиться і на чому ґрунтується підготовка психолога-консультанта. Професійна підготовка психолога-консультанта зазвичай починається з отримання ним загальної вищої психологічної освіти, що включає знання загальної психології, соціальної психології, психології розвитку, педагогічної психології, спеціальної психології, психофізіології, історії психології. Далі впливає ряд дисциплін, пов'язаних з пізнанням психологічних аспектів тих видів діяльності, в яких психологу практично доведеться вести консультування. Це, зокрема, медична психологія, психологія сім'ї, психологія управління, дитяча психологія, економічна психологія та ряд інших спеціальних дисциплін [3].

Слідом за цим психолог-консультант отримує знання, необхідні для вироблення практичних умінь і навичок з проведення консультування. Це вміння, пов'язані з користуванням психологічними тестами (психодіагностика), самим психологічним консультуванням і, нарешті, з психокорекцією. Навчальні дисципліни, пов'язані з усім цим, звичайно викладаються в досить великому обсязі, їх вивчення включає не лише лекційні, але також семінарські та практичні заняття [4].

Усе це у цілому забезпечує фундаментальну, або базову, професійну підготовку психолога-консультанта, входить до змісту початкового етапу

навчання. Після його завершення майбутній психолог-консультант уже може починати самостійну практичну роботу, пов'язану з освоєнням практики психологічного консультування. Спочатку, однак, рівень такої роботи буває недостатньо високим, оскільки крім загальних та спеціальних знань для досягнення професіоналізму в роботі необхідне здобуття досвіду [1].

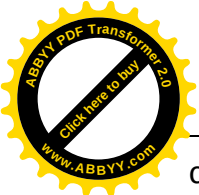
Життя показує, що приблизно половину всього того, що вкрай необхідно психологу-консультанту для хорошої професійної роботи, він фактично отримує не в навчальному закладі, а тільки у практичній діяльності. На це потрібно зазвичай не менше того часу, який майбутній психолог-консультант провів у вищому навчальному закладі. Особливо слід звернути увагу на те, що фахова перепідготовка психолога звичайно відбувається у термін 1–2 роки. Щоб дійсно з часом стати професіоналом високого класу, психолог-консультант повинен досить тривало пропрацювати під патронажем супервізора. На це зазвичай витрачається один–два роки вже після закінчення навчального закладу [4].

Таким чином, професійна підготовка психолога-консультанта полягає в освоєнні ним комплексу знань, умінь і навичок. Отже, він має володіти:

- необхідними теоретичними знаннями в галузі психології та інших, суміжних з нею наук, вивчення яких необхідне для проведення психологічного консультування на високому рівні;
- знаннями, необхідними для організації успішної роботи психологічної консультації;
- розвиненими вміннями у сфері практичного спілкування з клієнтами;
- досить великим досвідом проведення психологічного консультування з різних питань і з різними людьми [5].

Однак слід урахувати, що відмінність роботи психолога-консультанта від діяльності вченого-психолога і викладача психології полягає в такому. Психологу-консультанту не обов'язково знати все, що накопичено дотепер у науці навіть у тих галузях, де він проводить психологічне консультування. Проте йому бажано знати все, що може виявитися корисним у практичній роботі з людьми для психологічної консультації. Психолог-консультант не обов'язково повинен уміти правильно визначати наукові терміни, організовувати і проводити наукові дослідження, але йому важливо навчитися пов'язувати практичні проблеми, з якими до нього звертаються люди, з науковими теоретичними знаннями та ефективно використовувати ці знання для розв'язання відповідних проблем. Психолог-консультант не зобов'язаний уміти на високому науковому і методичному рівні викладати психологію, але важливо навчитися передавати клієнтам корисні їм психологічні знання і переконливо, в доступній формі викладати їх невтаємниченим людям. Усе це необхідно враховувати, здійснюючи фахову перепідготовку психологів-консультантів.

Слід зазначити, що психолог-консультант – це не тільки практик, а й організатор справи. Тому йому бажано навчитися всього, що стосується

створення та організації роботи психологічної консультації як установи. Сюди відносяться знання певних соціальних, правових, фінансово-економічних питань і того, що необхідно бізнесменів-початківцю для створення й організації початку роботи нової установи. Сюди ж відноситься підбір, розстановка кадрів, розподіл між ними обов'язків, організація їх взаємодії [3].

У практиці спілкування з клієнтами від психолога-консультанта вимагаються вміння правильно сприймати й оцінювати людей, домагатися взаєморозуміння, встановлювати хороші відносини і переконувати. Особистий досвід проведення психологічного консультування необхідний психологу-консультанту тому, що без такого досвіду він буде не в змозі дізнатися про те, що стосується приватних питань, а головне – не зможе набути потрібні йому практичні вміння та навички. Річ у тім, що абсолютно все у процесі професійної вузівської підготовки передбачити неможливо, і така підготовка за сформованими традиціями швидше орієнтована на отримання знань, ніж на вироблення умінь і навичок. Вони і здобуваються у практичному досвіді проведення психологічного консультування [4].

Постає закономірне питання: як підвищити професійну кваліфікацію психолога-консультанта? Систематичне підвищення професійної кваліфікації – це таке ж обов'язкова вимога до професійної підготовки психолога-консультанта, як і його загальна та спеціальна вища психологічна освіта. Необхідність у постійному підвищенні кваліфікації зумовлюються такими основними причинами.

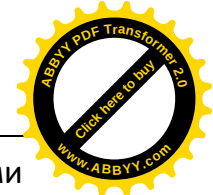
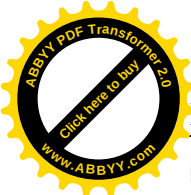
По-перше, знання, отримані у ВНЗ, із часом застарівають, і виникає необхідність в їх оновленні. По-друге, кожна психологічна консультація, кожен психолог-консультант накопичує корисний для інших досвід практичної роботи, й обмін ним зазвичай проводиться під час підвищення кваліфікації.

Висновки. Отже, відповідно до основних галузей і напрямів професійної перепідготовки психологів-консультантів можна виділити головні напрями підвищення його професійної кваліфікації:

1. Здобуття новітніх наукових і практично корисних знань у тих галузях сучасної психології, які лежать в основі діяльності психолога-консультанта. Ці знання можуть отримуватися різним шляхом: на спеціальних курсах, семінарах, а також самостійно за рахунок постійного ознайомлення з новітніми науковими та науково-практичними публікаціями з психології.

2. Підготовка і захист дисертацій, складання кваліфікаційних іспитів для отримання вищого професійного розряду. Цей напрям зазвичай контролюється з боку державних або громадських організацій, офіційно наділених відповідними повноваженнями.

3. Засвоєння психологом-консультантом нових методів психотерапії або психокорекції. Хоча в обов'язки психолога-консультанта зазвичай не входить справляння прямого психотерапевтичного або психокорекційного впливу на

клієнта, йому треба знати і за потреби вміти користуватися відповідними методами. Чим краще психолог-консультант буде знати ці методи, тим вищим буде рівень його професійної майстерності.

4. Проходження стажування у психологічних консультаціях і під керівництвом досвідчених психологів-консультантів. Ця форма підвищення кваліфікації пов'язана з обміном досвідом роботи, а такий постійний обмін необхідний для підтримки та розвитку власної професійної майстерності будь-якого психолога-консультанта.

5. Проходження психологічного консультування в ролі клієнта, ознайомлення з консультуванням, методами психокорекції та психотерапії на самому собі, що відіграє позитивну роль у роботі майбутнього психолога-консультанта. По-перше, завдяки цьому він має можливість розв'язати власні психологічні проблеми, які у нього, як і у будь-якої живої людини, є. Не вирішивши для себе ці проблеми, не позбувшись них, він навряд чи зможе успішно консультувати інших людей. По-друге, виступаючи в ролі клієнта, психолог-консультант може навчитися глибше розуміти і відчувати майбутніх клієнтів, краще опанує відповідні методи роботи психолога-консультанта.

ЛІТЕРАТУРА

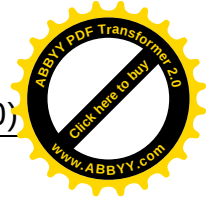
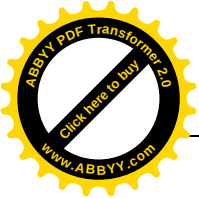
1. Абрамова Г. С. Практикум по психологическому консультированию / Г. С. Абрамова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1995. – 128 с.
2. Деркач А. А. Психолого-акмеологическое консультирование управленческих кадров / А. А. Деркач. – М. : Прогресс, 1996. – 238 с.
3. Кісарчук З. Г. Проблема професійної підготовки психологів-консультантів та психотерапевтів / З. Г. Кісарчук // Психологічній службі системи освіти України 10 років: здобутки, проблеми і перспективи. – К. : Ніка-Центр, 2002. – С. 176–177.
4. Кісарчук З. Г. Психологічне консультування як вид психологічної допомоги / Зінаїда Кісарчук // Всеукраїнський конгрес з практичної психології: тези доповідей та повідомлень. – Херсон, 1994. – С. 229–230.
5. Климов Е. А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации / Е. А. Климов. – М. : Знание. Сер. «Педагогика и психология», 1983. – №2. – 95 с.
6. Меновщиков В. Ю. Введение в психологическое консультирование / В. Ю. Меновщиков. – М. : Смысл, 1998. – 109 с.
7. Немов Р. С. Психологическое консультирование : учеб. пособ. [для студ. вузов, обучающихся по спец. «Психологии»] / Р. С. Немов. – М. : ВЛАДОС, 2000. – 527 с.
8. Чамата П. Р. Психологическая готовность к труду и пути ее формирования / П. Р. Чамата. – К. : Рад. шк., 1980. – 42 с.

РЕЗЮМЕ

М. Ю. Миронова. Особенности профессионального образования психологов-консультантов в условиях последипломной переподготовки.

В статье раскрыты особенности профессионального образования психологов-консультантов в условиях последипломной переподготовки. Обоснована необходимость организации специально созданных условий в высшей школе для осуществления целенаправленного воздействия на личность будущего психолога-консультанта с целью формирования у него профессиональной готовности.

Ключевые слова: психолог-консультант, профессиональная переподготовка психологов, психологическое консультирование, последипломная подготовка, профессиональное образование психологов, клиент.

SUMMARY

M. Mironova. Peculiarities of professional education of psychological consultants in conditions of graduate training.

The author describes the features of special education counselors in graduate training. The necessity of organizing specially organized conditions in higher education for the implementation of a deliberate action on the identity of the future clinical psychologist to form his job alert.

Key words: psychological consultant, professional retraining of psychologists and psychological counseling, graduate training, psychological professional education, client.

УДК 378.016.53

С. М. Пастушенко

Національний авіаційний університет

ЛЕКЦІЯ – ПРОВІДНА ФОРМА НАВЧАННЯ ФІЗИКИ У ВНЗ

У статті подано характеристики лекційної форми навчання. Розглянуто методичні питання проведення лекцій в технічному університеті. Розглянуто структуру лекції з фізики коливальних процесів. Показано, що ефективність лекції підвищується при застосуванні експериментальних демонстрацій і мультимедійних засобів.

Ключові слова: лекційна форма навчання, фізика коливальних процесів, експериментальні демонстрації, мультимедійні засоби.

Постановка проблеми. Багато дослідників з педагогіки вищої школи звертали увагу на проблему адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ.

Для з'ясування причин різкого падіння успішності у ВНЗ порівняно з успішністю в школі були широко використані анкетні опитування та індивідуальні бесіди зі студентами. Наведемо деякі з них.

«Майже весь складний матеріал у школі викладав учитель. Тут же часом в одну лекцію прочитають стільки, що потім треба працювати самостійно, багато що доводиться проробляти самотужки».

«Основні труднощі у ВНЗ полягають у лекційному навчанні. На першому курсі ми не вміли правильно слухати і вести конспект лекцій».

«Основні труднощі для мене – записувати лекції».

«Записаний на лекції матеріал вдома читається як незнайомий тому, що не встигаєш його засвоювати».

Аналіз результатів дослідження свідчить, що труднощі, з якими стикаються першокурсники, можна пояснити такими причинами:

- 1) істотною зміною умов навчання (об'єктивний фактор);
- 2) недостатньою підготовленістю студентів до вузівських умов навчання (суб'єктивний фактор).

Наявно виступає таке *протиріччя*: з одного боку, прослуховування і конспектування лекції з фізики вимагає від студентів першокурсників значно більшої, ніж у школі інтенсифікації розумових дій, з іншого боку, у студентів першокурсників рівень шкільних знань з фізики недостатній для навчання у ВНЗ,